

Seminarium Ethnologicum – prvé (a jediné) etnologické európske „zdrúženie“ na Slovensku, 1968 – 1974

Okrem iných foriem letných škôl a ich obdôb, väčších či menších, ktoré sú dostupné dnes a hlavne s výsledkami Európskej oblasti vyššieho vzdelávania, známej aj ako Boloňský proces, by sme nemali vynechať/zabudnúť na znamenitú európsku etnologickú letnú školu, veľmi úspešne organizovanú od roku 1968 po rok 1974 Katedrou etnografie a folkloristiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Za kompetentnými inštitúciami stoja väčšinou kompetentní ľudia, ktorí plánujú aj realizujú ambiciózne projekty a v prípade tejto letnej školy, nazvanej Seminarium Ethnologicum (SE), tou osobou bol prof. Ján Podolák. Spolu s kolegami a študentmi zorganizoval tento výnimočný medzinárodný výmenný program počas obdobia veľkých politických aj iných problémov vo vtedajšom Československu.

Aj po viac ako 40 rokoch majú stretnutia Seminarium ethnologicum svoj historický odkaz. Jednotlivé detaily každej spomienky nám dávajú možnosť zhodnotiť tento seminár ako výnimočnú formu integrácie v časoch, keď bola Európa ešte rozdelená na Východ a Západ. Seminár prebiehal po dobu siedmich rokov a umožnil študentom a profesorom z mnohých etnologických škôl, kde prevládali rozdielne metodologické prístupy, aby sa stretli. Seminár bol založený na terénnom výskume, ktorý sa každý rok konal v inom slovenskom regióne, a tiež na diskusiách a prednáškach. Terénny výskum prebiehal v malých skupinách, ktoré boli spravidla tvorené zástupcami rôznych krajín. Osobitným prínosom bolo prispenie mnohých profesorov, ktorí mali možnosť priamo sa podeliť o svoje vedomosti a názory na výskumné problémy so študentmi. Samozrejme, je pochopiteľné, že terénny výskum nepriniesol závažné výsledky, keďže bol časovo obmedzený iba na niečo viac ako desať dní, pričom pri práci v teréne dominovali prieskumy a ankety. Jazykové rozdiely neboli problémom, aj napriek tomu, že angličtina ešte nebola globálnym jazykom, akým je dnes. Veľkou zásluhou terénneho výskumu bola v prvom rade priama komunikácia a priame kontakty medzi účastníkmi seminára a v spôsoboch, akými prebiehala výmena teoretických poznatkov. Toto bol hlavný zámer organizátorov, ktorí si veľmi dobre uvedomovali skutočnosť, že študenti etnológie v Európe nemali veľa možností na nadväzovanie akademických kontaktov a väzieb počas ich štúdia, na rozdiel od svojich starších kolegov, profesorov a iných, ktorí ukončili štúdium skôr a bolo im umožnené stretávať sa a vymieňať si akademické a vedecké poznatky na kongresoch a sympóziách.

Výskumné skupiny boli tematicky definované a vo všeobecnosti boli založené na overenom etnologickom systéme. Napríklad na druhom SE v Liptovskej Tepličke boli študenti a profesori rozdelení na skupiny, ktoré skúmali ekonomické otázky (konkrétne týkajúce sa pasienkov a chovu dobytku) a tiež stravu a dopravu. Tretí SE na Orave sa sústredil na problematiku sociálnych vzťahov a duchovnej kultúry, pričom účastníci boli rozdelení do skupín, v ktorých skúmali rodinný život, sociálne

vzťahy v spoločenstve a všetky tri základné oblasti tradícií a zvykov, to znamená sezónnosť, rodinu a prácu. Štvrtý seminár, ktorý sa konal na Spiši, bol venovaný tematike materiálnej kultúry, nasledujúci rok sa piaty seminár, organizovaný v Levoči, sústredil na výskum vzťahov a rodiny, života v komunitách a na tradície a zvyky. Osobitým rysom šiesteho seminára v Rožňave bol terénny výskum, konkrétne diskusie na tému "Materiálna ľudová kultúra a jej zmeny po kolektivizácii", ktorá bola v tom čase logickým dôsledkom a reflexiou celkovej sociálnej a politickej situácie na Slovensku. Siedmy a posledný slovenský Seminarium ethnologicum sa uskutočnil v roku 1974 v Opatovskej Doline v trenčianskom regióne a jeho ústrednou témou bola "Tradícia a súčasnosť". Súčasťou témy boli jednotlivé oblasti materiálnej kultúry, napríklad architektúra, ekonomika, stravovanie, odev a domácka výroba. Po siedmich úspešných rokoch organizovania SE mal profesor Podolák túžbu posunúť pôvodný model letnej etnologickej školy do iných krajín. Nadšenie zobrať na seba organizčné povinnosti prejavilo Poľsko a Maďarsko. Nasledujúci SE sa teda konal v Poľsku, na ktorom som sa nezúčastnil, keďže som bol na vojenskej službe v Juhoslovanskej armáde. Deviaty seminár bol organizovaný v roku 1976 v Prijepolji v Srbsku, vo vtedajšej Juhoslávii. Z hľadiska organizácie aj obsahu to bola katastrofa a tento seminár predstavoval definitívny zánik prvej a jedinej medzinárodnej etnologickej letnej školy.

SE bol originálny a jedinečný seminár pre "Východ a Západ" Európy tej doby. Účastníci urobili veľké pokroky vo svojich poznatkoch o terénnom výskume. Dynamické debaty v teréne a výmena teoretických a akademických názorov počas poobedňajších a večerných seminárov presiahli metodologické a tematické hranice našich budúcich akademických (a pedagogických) snáh. Študenti, kolegovia a profesori, my všetci sme si vytvorili osobné vzťahy a kontakty. Pre nás, ktorí sme v tom čase boli študentmi a neskôr v prvých rokoch po skončení štúdia, to bolo výnimočné, a to predovšetkým preto, lebo toto podujatie sa konalo v atmosfére rovnocenných a kolegiálnych stretnutí s najuznávanejšími menami v európskej etnológii toho obdobia.

Seminarium ethnologicum je výborným príkladom spolupráce medzi fakultami a univerzitami v 60. a 70. rokoch 20. storočia. Je to tiež aj príklad integrácie a väzieb v rámci vedeckej disciplíny, ktorej význam aj dnes rastie v spoločnosti európskych regionálnych kultúr. Všetkých sedem rokov slovenského seminára pod názvom Seminarium Ethnologicum zostáva zapísaných v histórii európskej etnológie, a to nielen z dôvodu vtedajších pokusov otvoriť európsky Západ a Východ jeden pre druhého a zblížiť ich, ale aj ako neobyčajnú organizačnú udalosť, ktorú žiadne európske sociálne či kultúrne zariadenie nemôže zopakovať, aj napriek súčasnej otvorenosti a demokracii.

Janez Bogataj